

Posudek disertační práce

Jana Štefaniková: *České středohoří – kulturní krajina*

Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 1–124 text, s. 125–[158] přílohy.

Mgr. Jana Štefaniková zaměřila pozornost v rámci své disertační práce z oboru etnologie na problematiku sídel a zástavby v oblasti Českého středohoří. Jedná se o region, který poutá pozornost nejen svými přírodními krásami, ale i pozůstatky tradičního stavitelství; také z hlediska etnické skladby či produkční profilace skýtá řadu zajímavých badatelských témat. Jak sama autorka v úvodu naznačila, vytyčené území nevytvářelo v minulosti kompaktní kulturní areál či administrativní jednotku (např. Karel Chotek v práci *Program soupisu národopisného* toto území zcela opomíjí), J. Štefaniková jej proto vymezujeme na základě ryze novodobě koncipovaného okrsku v podobě Chráněné krajinné oblasti České středohoří reflektujícího spíše přírodní, nikoli historická či kulturní specifika (je proto přirozené, že takto vymezená oblast chybí mezi etnografickými regiony, které uvádí Lidová kultura Čech, Moravy a Slezska. *Národopisná encyklopedie*). Přesto by bylo jistě příhodné, zvláště dotýkali se práce sféry lidové kultury, vést v úvahách a závěrech o proměně či lokálních formách lidového stavitelství v patrnosti i historicky definované územní celky (zvl. jednotlivá vrchnostenská dominia), které měly na formování lidového stavitelství také svůj nepopíratelný vliv.

Etnická skladba oblasti a významné zastoupení německy hovořícího obyvatelstva (čtenáři, který není důkladněji s reáliemi a sledovaným prostorem seznámen, by vedle textových informací jistě prospělo, kdyby byla z hlediska etnické skladby uvedena i některá „tvrdá“ statistická data o početnosti německy a česky hovořícího obyvatelstva) se přirozeně odráželo ve větší míře německé produkce, především vlastivědného zaměření (*Heimatskunde*). V tomto ohledu musíme ocenit mravenčí píli autorky, která – a dokládá to i rozsáhlý soupis literatury v závěru práce – se vedle samostatných publikovaných titulů zaměřila také na lokálně či regionálně ukotvenou časopiseckou produkci. Pracovala i s archivními fondy, zde by ovšem bylo příhodné podrobněji pasportizovat využívané archivní materiály, u nichž je uveden pouze fond, nikoli identifikace konkrétních dokumentů, inventárních čísel, kartonů či

signatur, jak to bývá v běžné odborně koncipované práci zvykem a standardem. Přestože je u některých institucí zmíněna též sbírka map, ve výsledcích autorky intenzivnější práce s mapovými díly není příliš patrná. Spíše jako podnět do diskuze může sloužit otázka, zda není ve Fondu německých oblastí Etnologického ústavu AV ČR, který obsahuje i dotazníky zpracováváné na konci 19. století zpravidla místními učiteli a které obsahují i samostatné kapitoly o sídle a lidovém domu, zastoupena ani jedna z lokalit Českého středohoří.

Pomyslným pilířem disertační práce je historiograficky koncipovaný přehled zájmu o problematiku lidového stavitelství ve vymezeném teritoriu. Autorka zde musela pracovat s prolínáním aktivit školených etnologů (ať již českého nebo německého původu) i neprofesionálních vlastivědných pracovníků a laických zájemců o lidovou kulturu (potažmo stavitelství), stranou ale nezůstává ani neméně důležitý zájem např. uměleckých kruhů. Za přínos práce můžeme považovat fakt, že jako svébytnou větev pozornosti o zvolenou problematiku vnímá i činnost turistických a vlastivědných spolků. Historiografické pojetí umožnilo autorce sledovat proměnu oborových paradigmat i metodologické přístupy, jejichž prostřednictvím badatelé v minulosti přistupovali k zpracování tématu.

Z hlediska jazykové úrovně či formálních náležitostí nemá oponent výhrady. Poněkud matoucí či zavádějící je ovšem fakt, že název práce nekoresponduje s definovanými výzkumnými cíli a vlastním obsahem. Sama autorka na straně 19 několikrát definuje objekt jejího badatelského zájmu jako zástavbu v obcích vytyčeného teritoria (a takto se vyjadřuje i v závěru). Ačkoli je tedy práce nazvána *České středohoří – kulturní krajina*, kulturní krajinné coby výsledku cílené i mimoděčné proměny (uzpůsobování, osvojování a ovládnutí) krajiny lidským jedincem či společenstvím, kde svoji roli hraje nejen sídlo, ale i charakter a utváření plužiny, drobné krajinné prvky přírodního i umělého rázu, komunikační linie, drobné stavby apod., se totiž práce fakticky nevěnuje a zůstává svou tematickou profilací uzavřena do úzeji vymezené problematiky sídla (intraviálu).

Po prostudování rukopisu Jany Štefanikové lze konstatovat, že v základních rysech naplňuje požadavky na disertační práci a je možné ji doporučit k obhajobě, která bude příležitostí pro osvětlení nastolených připomínek oponenta. Zároveň navrhuji klasifikaci prospěla.

V Brně 30. 10. 2015

PhDr. Daniel Drápala, Ph.D.

Ústav evropské etnologie FF MU Brno